

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13 «Фінансові інструменти», затверджений наказом Міністерства фінансів України №559 від 30.01.2001(зі змінами та доповненнями)
6. Ходаківська В.П., Беляєв В.В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2002.-с.180
7. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання-Прес, 2008.- 200 с.

Одержано 11.03.13

О.О. Решетов, доц., канд. філос. наук, З.В. Стежко, доц., канд. філос. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Свідомість як предмет історико-філософського дослідження

Свідомість має складну, багатогранну природу. Крім філософії, свідомість вивчають психологія, медицина, соціологія тощо. Філософія прагне, спираючись на дані конкретних наук, виробити цілісну теорію свідомості. На ранніх ступенях розвитку філософії відсутнє чітке розмежування ідеального та матеріального в трактуванні психічних явищ. Так, основу свідомих дій Геракліт визначав поняттям логос (думка, закон, суть речей). Але вже у Платона об'єктивний зміст актів свідомості виокремлюється в особливий світ ідей, протилежний всьому матеріальному світу.

У подальшому у різних філософських тлумаченнях на перший план виходить той чи інший бік цієї складної проблеми. Охарактеризуємо підходи щодо вирішення її в основних напрямках філософії.

Для суб'єктивного ідеалізму ідеальне є суб'єктивною реальністю даного суб'єкта, яка і є творцем світу. Тут абсолютизується індивідуальна свідомість і існує загроза переходу до соліпсизму (існують тільки «я», а все інше є моїми відчуттями), а значить, і до неможливості визначення існування чогось іншого. Аби позбавитися абсурду соліпсизму, доводиться припустити виведення суб'єктивної реальності з реальності об'єктивної (матерії) або понадлюдської об'єктивної ідеальної реальності (Бога, світового розуму).

Тому об'єктивний ідеалізм виходить за межі індивідуальної свідомості. Свідомість виступає тут як вища, вічна, об'єктивна, самостійна суть, як активно діюче творче начало у вигляді Бога, світового розуму. Свідомість індивіда і вся матерія є похідними від об'єктивного духу. Ідеальне розуміють як «проект», прообраз світу, а матеріальне — лише як засіб, матеріал для його втілення. Така свідомість не має ніякого відношення до мозку, дух не народжується і не зникає, тому вона може бути зрозумілою тільки з самої себе. Фактично об'єктивний ідеалізм стає на шлях обожнювання свідомості.

Згідно з дуалізмом, у світі завжди існували дві самостійні і незалежні одна від одної субстанції — матерія і свідомість. Свідомість є співвічною матерії, тому відпадає необхідність вирішення питання про її походження. Хоча в рамках дуалізму Р. Декарт

вважає, що саме Бог створив одночасно дві взаємозалежні, рівноправні, паралельні субстанції — фізичне та психічне.

Близькою до дуалістичного трактування свідомості є концепція французького філософа, вченого і богослова П'єра Тейяра де Шардена. Він вважав, що в земній матерії була замкнута деяка маса елементарної свідомості, психічної енергії. Тому свідомість така ж первісна як і матерія. І саме тому вона пробилася на світ до людини розумної із темряви підсвідомого непомітно.

Матеріалізм розглядає свідомість як щось залежне, визначене матеріальними процесами, завдяки чому він виходить за межі суто феноменологічного підходу і вказує шлях до розкриття її причин. Проте матеріалістичні погляди на природу і суть свідомості також неоднорідні. Значний крок у розумінні природи свідомості здійснив матеріалізм XVII–XVIII ст. Він відкидає ідеалістичні та дуалістичні уявлення про свідомість, розглядає її як пізнавальний образ, як відображення світу в мозку людини, як функцію особливим чином організованої матерії. Проте основою вчення про свідомість була механістична теорія Р.Декарта про рефлексі (коли функціонування свідомості пояснювалося законами механіки). А тому свідомість мислилась як результат пасивної механічної реакції організму (насамперед мозку) на зовнішні впливи навколишнього середовища, що і розглядалися як причини.

Подібний однобічний підхід до проблеми свідомості відкрив широкі можливості для вульгарно-матеріалістичних концепцій. Власне вульгарний матеріалізм зводить ідеальне до матеріального, а думку — до нервово-фізіологічних структур мозку (мозок виділяє свідомість як печінка — жовч). У сучасній західній філософії вульгарно-матеріалістичний напрямок представлений школою наукового матеріалізму, яка вважає, що людський організм підкоряється усім основним принципам теорії Ч.Дарвіна. Свідомість сприймається як продукт діяльності мозку на зразок певної його еманції, а здатність до свідомого регулювання формується завдяки механізму природного відбору.

Позиція діалектичного матеріалізму інша. Свідомість, по-перше, розглядається як функція головного мозку, по-друге, як необхідна сторона практичної діяльності людини. Питання про походження і сутність свідомості пов'язується з розглядом матерії, яка здатна саморухатись і саморозвиватись. Останнє зумовило можливість зрозуміти природу свідомості як властивість високоорганізованої матерії, як вищу форму її атрибутивної властивості — відображення.

Список літератури

1. Кузьміна Т.А. Проблема сознания в современной западной философии. — М., 1989.
2. Мамардашвили М.К. Сознание как философская проблема. // Вопросы философии. — 1990. — №10. — С. 3-18.

Одержано 08.10.12